

Ох!

Народні казки

Казка «Ох!»

Колись-то давно, не з моєї пам'яті, мабуть, ще й батьків і дідів наших не було на світі, жив собі убогий чоловік з жінкою, а у них був одним один син, та й той не такий як треба: таке ледащо той одинчик, що господи! Нізачо і за холодну воду не візьметься, а все тільки на печі сидить та просцем пересипається. Уже йому, може, годів з двадцять, а він усе без штанців на печі сидить — ніколи й не злазить; як подадуть їсти, то й їсть, а не подадуть, то й так обходиться...

Батько й мати журяться:

— Що нам з тобою, сину, робить? Чужі діти своїм батькам у поміч стають, а ти тільки дурно у нас хліб переводиш!

Так йому не до того; сидить та просцем пересипається. Журились-журились батько з матір'ю, а далі мати й каже:

— Що ти таки, старий, думаєш з ним, що вже він зросту дійшов, а така недотепа —

нічого робить не вміє? Ти б його куди оддав, куди найняв, то, може б, його чужі люди чому вивчили.

Порадились, батько і оддав його у кравці вчитись. От він там побув день зо три та й утік; заліз на піч — знов просцем пересипається. Батько його побив добре, вилаяв, оддав до шевця шевству вчитись. Так він і звідтіля втік. Батько знов його побив і оддав ковальству вчитись. Так і там не побув довго — втік. Батько бідкається — що робить?

— Поведу, — каже, — вражого сина ледащо у інше царство; де найму, то найму, може, він відтіля не втече. — Взяв його і повів.

Йдуть та йдуть, чи довго, чи недовго, аж увійшли у такий темний ліс, що тільки небо та земля. Увіходять у ліс, притомилися трохи; а там над стежною стоїть обгорілий пеньок; батько й каже:

— Притомився я, сяду, одпочину трохи.

От сідає на пеньок та:

— Ох! Як же я втомився! — каже.

Тільки це сказав, аж з того пенька — де не взявся — вилазить такий маленький дідок,

сам зморщений, а борода зелена аж по коліна.

— Що тобі, — пита, — чоловіче, треба од мене?

Чоловік здивувався: де воно таке диво взялося? Та й каже йому:

— Хіба я тебе кликав? Одчепись!

— Як же не кликав, — каже дідок, — коли кликав!

— Хто ж ти такий? — пита чоловік.

— Я, — каже дідок, — лісовий цар Ох. Чого ти мене кликав?

— Та цур тобі, я тебе і не думав кликати! — каже чоловік.

— Ні, кликав, ти сказав: Ох!

— Та то я втомився, — каже чоловік, — та й сказав: ох!

— Куди ж ти йдеш? — пита Ох.

— Світ за очі! — каже чоловік. — Веду оцю дитину наймать, може, його чужі люди навчать розуму, бо у себе дома що найму, то й утече.

— Найми, — каже Ох, — у мене, я його навчу. Тільки з такою умовою: як вибуде рік та прийдеш за ним, то коли пізнаєш його — бери, а не впізнаєш — ще рік служитиме у мене!

— Добре, — каже чоловік.

От ударили по руках, запили могорич гарненько, — чоловік і пішов собі додому, а сина повів Ох до себе.

От як повів його Ох, та й повів аж на той світ, під землею, та привів до зеленої хатки, очеретом обтиканої, а в тій хатці усе зелене: і стіни, і лавки зелені, і Охова жінка зелена, і діти, сказано — все, все... А за наймичок у Оха мавки — такі зелені, як рута!..

— Ну, сідай же, — каже Ох, — наймитку, та попоїси трохи!

Мавки подають йому страву — і страва зелена; він попоїв.

— Ну, — каже Ох, — піди ж, наймитку, дровець урубай та наноси.

Наймиток пішов. Чи рубав, чи не рубав, та ліг на дрівця й заснув. Приходить Ох — аж він спить. Він його взяв, звелів наносить дров, положив на дрова зв'язаного наймита,

підпалив дрова... Згорів наймит! Ох тоді взяв попілець, по вітру розвіяв, а одна вуглина і випала з того попелу. Ох тоді і сприснув живущою водою, наймит знов став живий, тільки вже моторніший трохи. Ох оп'ять звелів дрова рубать — той знов заснув. Ох підпалив дрова, наймита спалив, попілець по вітру розвіяв, углину сприснув живущою водою — наймит знов ожив і став такий гарний, що нема кращого! От Ох спалив його і втретє, та оп'ять живущою водою сприснув углину — і з того ледачого парубка та став такий моторний та гарний козак, що ні здумать, ні згадать, хіба в казці сказать.

От вибув той парубок рік. Як вийшов рік, батько йде за сином. Прийшов у той ліс до того пенька обгорілого, сів та:

— Ох!

Ох і виліз з того пенька та й каже:

— Здоров був, чоловіче!

— Здоров, Ох!

— А чого тобі треба, чоловіче? — пита Ох.

— Прийшов, — каже, — за сином.

— Ну, йди, як пізнаєш — бери його з собою, а не пізнаєш — ще рік служитиме.

Чоловік і пішов за Охом. Приходить до його хати; Ох взяв виніс мірку проса, висипав — назбігалось до біса півнів!

— Ну, пізнавай, — каже Ох, — де твій син?

Чоловік дивився-дивився — всі півні однакові: один у один — не пізнав.

— Ну, — каже Ох, — йди ж собі, коли не пізнав, ще рік твій син служитиме в мене.

Чоловік і пішов додому.

От виходить і другий рік; чоловік оп'ять йде до Оха. Прийшов до пенька:

— Ох! — каже.

Ох до його виліз.

— Йди, — каже, — пізнавай! — Увів його у кошару — аж там самі барани, один в один. Чоловік пізнавав-пізнавав — не пізнав.

— Йди собі, коли так, додому, твій син ще рік житиме у мене.

Чоловік і пішов журячись.

Виходить і третій рік. Чоловік йде до Оха. Йде та йде — аж йому назустріч йде дід, увесь, як молоко, білий, і одежа на йому біла.

— Здоров, чоловіче!

— Доброго здоров'я, діду!

— Куди тебе бог несе?

— Йду, — каже, — до Оха виручать сина.

— Як саме?

— Так і так, — каже чоловік. І розказав тому білому дідові, як він Охові оддав у найми свого сина і з якою умовою.

— Е! — каже дід. — Погано, чоловіче, довго він тебе водитиме!

— Та я вже, — каже чоловік, — і сам бачу, що погано, та не знаю, що його й робить тепер у світі... Чи ви, дідусю, не знаєте, як мені мого сина вгадать?

— Знаю! — каже дід.

— Скажіть же й мені, дідусю-голубчику: я за вас цілий вік буду Бога молити! Бо все-таки який він не був, а мій син, своя кров!

— Слухай же, — каже дід. — Як прийдеш до Оха, він тобі випустить голубів, то ти не бери ніякого голуба, тільки бери того, що не їстиме, а сам собі під грушею сидітиме та оскубатиметься: то твій син!

Подякував чоловік дідові і пішов. Приходить до пенька.

— Ох! — каже.

Ох і виліз до його, і повів його у своє лісове царство. От висипав Ох мірку пшениці, накликав голубів. Назліталось їх така сила, що господи, і все один в один.

— Пізнавай, — каже Ох, — де твій син! Пізнаєш — твій, а не пізнаєш — мій.

От всі голуби їдять пшеницю, а один сидить під грушею, сам собі надувся та оскубається. Чоловік і каже:

— Ось мій син!

— Ну, вгадав! Коли так, то бери.

Взяв, перекинув того голуба — став з його такий гарний парубок, що кращого й на світі немає. Батько зрадів дуже, обнімає його, цілує... Раді обидва!

— Ходім же, сину, додому.

От і пішли.

Йдуть дорогою та й розмовляють: батько розпитує, як там у Оха було; син розказує; то знову батько розказує, як він бідує, а син слухає. А далі батько й каже:

— Що ж ми тепер, сину, робитимем? Я бідний і ти бідний... Служив ти три роки, та нічого не заробив!

— Не журіться, тату, все гаразд буде. Глядіть, — каже, — тут полюватимуть за лисицями паничі, то я перекинусь хортом та піймаю лисицю, то паничі мене купуватимуть у вас, то ви мене продайте за триста рублів, тільки продавайте без ретязя, от у нас і гроші будуть, розживемось!

Йдуть та йдуть, аж там на узліссі собаки ганяють лисицю, так ганяють, так ганяють, лисиця не втече, хорт не дожене. Син зараз перекидається хортом, догнав ту лисицю, піймав. Паничі вискочили з лісу.

— Се твій хорт?

— Мій!

— Добрий хорт! Продай його нам.

— Купіть.

— Що тобі за його?

— Триста рублів без ретезя.

— Нащо нам твій ретязь — ми йому позолочений зробим. На сто!

— Ні.

— Ну, бери всі гроші, давай хорта. — Одлічили гроші, взяли хорта — давай полювать. Випустили того хорта знову на лисицю. Він як погнав лисицю, то погнав аж у ліс, та перекинувся парубком і знову прийшов до батька.

Йдуть та йдуть, батько й каже:

— Що нам, сину, цих грошей, — тільки що хазяйством завестись...

— Не журіться, тату, буде ще. Тут, — каже, — паничі їхатимуть по перепелиці з соколом: то я перекинусь соколом, то вони мене купуватимуть, то ви мене продайте знов за триста рублів без шапочки.

От йдуть полем, паничі випустили сокола на перепела; так сокіл женеться, а перепел тікає: сокіл не дожене, перепел не втече. Син перекинувся соколом, так зразу і насів на того перепела. Паничі побачили.

— Це твій сокіл?

— Мій.

— Продай його нам.

— Купіть.

— Що тобі за його?

— Як дасте триста рублів, то беріть собі сокола, тільки без шапочки.

— Ми йому парчову зробимо...

Поторгувались, продав за триста рублів. От паничі пустили того сокола за перепелицю, а він як полетів, та й полетів, та перекинувся парубком і знову прийшов до батька.

— Ну, тепер ми розжились трохи, — каже батько.

— Постійте, тату, ще буде. Як будемо, — каже, — іти через ярмарок, то я перекинусь конем, а ви мене продавайте: дадуть вам за мене тисячу рублів; тільки продавайте без недоуздка.

От підходять до містечка там, чи що, — аж ярмарок. Син перекинувся конем — і такий кінь, як змії, і приступить страшно! Батько веде того коня за недоуздок, а він так

гарцює, копитом землю вибиває! Тут понаходилося купців — торгують.

— Тисячу, — каже, — без недоуздка, то й берить!

— Та навіщо нам цей недоуздок, ми йому срібну позолочену уздечку зробимо! — Дають п'ятсот.

— Ні!

А це підходить циган сліпий на одне око:

— Що тобі, чоловіче, за коня?

— Тисячу без недоуздка.

— Ге! Дорого, батю: візьми п'ятсот з недоуздкою!

— Ні, не рука, — каже батько.

— Ну шістсот... бери!

Як узяв той циган торгуватися, як узяв — так чоловік і шага не спускає.

— Ну, бери, батю, тільки з недоуздкою.

— Е, ні, цигане, недоуздок мій!

— Чоловіче добрий! Де ти видав, щоб коня продавали без уздечки? І передасть ніяк...

— Як хочеш, а недоуздок мій! — каже чоловік.

— Ну, батю, я тобі п'ять рублів накину, — тільки з недоуздрком.

Чоловік подумав: недоуздок яких там три гривни вартий, а циган дає п'ять карбованців. Взяв і оддав. Запили могорич; чоловік пішов, взявши гроші, додому, а циган — на коня та й поїхав. А то не циган, то Ох перекинувся циганом.

Той кінь несе та й несе Оха — вище дерева, нижче хмари... От спустились у ліс, приїхали до Оха; він того коня поставив на степу, а сам пішов у хату.

— Не втік-таки від моїх рук, вражий син! — каже жінці.

От у обідню пору бере Ох того коня за повід, веде до водопою, до річки. Тільки що привів до річки, а той кінь нахилився пий — та й перекинувся окунем, та й поплив. Ох, недовго думавши, перекинувся і собі щукою та давай ганяється за тим окунем. Так оце що нажене, то окунь одстовбурчить пірця та хвостом повернеться, то щука й не візьме... От оце вона дожене та:

— Окунець, окунець, повернись до мене головою, побалакаємо з тобою!

— Коли ти, кумонько, хочеш балакати, — каже окунець щуці, — то я і так чую!

Та це що нажене щука окуня та:

— Окунець, окунець, повернись до мене головою, побалакаєм з тобою!

А окунець одстовбурчить пірця та:

— Коли ти, кумонько, хочеш, то я й так чую!

Довго ганялись щука за окунем — та ні! А це впливає той окунь на берег — аж там цариця шмаття пере. Окунь перекинувся гранатовим перснем у золотій оправі. Царівна й побачила, та й підняла той перстень з води. Приносить додому, хвалиться:

— Який я, таточку, гарний перстень найшла! — Батько любиться, а царівна не знає, на який його й палець надіть: такий гарний!

Коли це через якийсь там час доложили царю, що прийшов купець. (А то Ох купцем перекинувся). Цар вийшов:

— Що тобі треба, старичок?

— Так і так: їхав я, — каже Ох, — кораблем по морю, віз у свою землю своєму цареві перстень гранатовий та й упустив той перстень у воду... Чи ніхто з ваших не знайшов?

— Ні, — каже цар, — моя дочка знайшла.

Покликали її. Ох як узявсь її просить, щоб оддала, бо мені, каже, і на світі не жить, як не привезу того персня! Так вона не оддає, та й годі! Тут уже цар уступився:

— Оддай, — каже, — дочко, а то через нас буде нещастя чоловікові, оддай! — А Ох так просить:

— Що хочете, та й беріть у мене, тільки оддайте мені перстень!

— Ну, коли так, — каже царівна, — то щоб ні тобі, ні мені! — та й кинула той перстень на землю...

Той перстень і розсипався пшоном — так і порозкочувалось по усій хаті. А Ох, недовго думавши, перекинувся півнем та давай клювати те пшоно. Клював-клював, все поклював... А одна пшонина закотилася під ноги царівні, він тієї пшонини і не з'їв. Як

поклював, та в вікно й вилетів собі геть, та й полетів собі...

А з тієї пшонини перекинувся парубок — і такий гарний, що царівна як побачила, так і закохалася одразу, та так щиро просить царя й царицю, щоб її оддали за нього:

— Ні за ким, — каже, — я щаслива не буду, а за ним моє щастя!

Цар довго морщився, що за простого оддає свою дочку, а далі порадився цар, взяли їх поблагословили та подружили, таке весілля справили, що увесь мир скликали. І я там був, мед-вино пив, хоч в роті не було, а по бороді текло — тим вона в мене й побіліла!

Додатково (аналіз, скорочено, характеристика героїв тощо): <https://dovidka.biz.ua/?s=%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0+%22%D0%BE%D1%85%22>